

דגם תשובות לשאלון מחשבת ישראל. מס' 038371. קיץ תשפ"ה

חלק ראשון – חגים

על התלמידים לענות על שתיים מן השאלות 1–3. צריך להוסיף חלוקת ניקוד לסעיפים ותת-סעיפים?

1. הרב סולוביצ'יק. דרך חוטאים ודרך חטאים

- א.** תשובה של טהרה עליונה יותר.
ההבדל ביניהן:
בתשובה של כפרה די לחוטא אם יתחרט ויקבל על עצמו שלא יחטא שוב.
בתשובה של טהרה אין די בפרישה מן החטא, אלא צריך לפרוש פרישה גמורה מכל האווירה, הסביבה, הגורמים, התנאים והכוחות שסבבו את האדם והביאוהו לידי חטא.
- ב.** (1) על עוברי העבירה לשבור פסיפסיהם, לקרוע שטרותיהם ולהרוס את מצודותיהם.
(2) כדי להחזיר את האדם למצבו שלפני החטא, אין די רק בפרישה מן החטא באמצעות חרטה וקבלה לעתיד (תשובה של כפרה) אלא יש לפרוש מכל האווירה שהביאה אל החטא (תשובה של טהרה).
(3) בהלכות תשובה הרמב"ם עוסק בתשובה של כפרה. כיוון שתשובתם של אלה - תשובה המכשירה לעדות היא תשובה של טהרה - אין לה מקום בהלכות תשובה.

2. הרב מרדכי אליהו. הפקידים של ענני הכבוד: הרב רונן נויבירט. הניצחון שבממד מסגרת הטבע

- א.** אומנם אוכל ומים מזינים את כל הגוף, אך הם מפעילים רק איברים מסוימים באדם (מערכת העיכול), מה שאין כן ענני כבוד, שהקיפו את עם ישראל מכל העברים וכל גופם היה בתוך ענני הקדושה והטהרה.
לא נקבע חג זכר למן ולבאר משום שלחם (מן) ומים (באר) הם הכרחיים לקיום, ובלעדיהם אין לאדם חיים; אם כן ברור הוא שיה' לא היה מונע מעמו את הצרכים הבסיסיים ביותר. לעומת זאת, ענני כבוד אינם הכרחיים לאדם, והרבה אנשים הולכים במדבר ללא ענני כבוד. נתינתם לישראל היא ביטוי של חיבת ה' אלינו ואהבתו אותנו.
ענני הכבוד הם ביטוי לאהבת ה' בכמה אופנים: הם היו מגן מפני שרב ושמש, הם היו מגינים על ישראל מאויביהם, כפי שהגנו עליהם מפני המצרים בים סוף. עננים אלו היו גם שומרים על בגדיהם של ישראל שלא יבלו, ואף היו מכבסים ומגהצים אותם בעודם עליהם. הדברים האלה אינם הכרחיים להולכים במדבר, וה' העניק לנו אותם רק בגלל אהבתו היתרה אלינו.
- ב.** ניסי מצרים, שהיו גרנדיוזיים והותירו רושם אדיר, שברו את מסגרות הטבע. ניסים אלה כוונו כולם להוכחת ההשגחה האלוקית בעולם. אך בניסי חנוכה יש ממד נוסף – **גם לנו יש חלק בניסים האלה**. ניסי מצרים שברו את הטבע. ניסי חנוכה מרוממים את הטבע. השמן אכן טבעו לדלוק. עם ישראל זכה בנס הזה לא לביטול חוקי הטבע, כי אם להעלאת הטבע לדרגה עליונה יותר, למצב שבו השמן יספיק לשמונה ימים במקום ליום אחד.
נס חנוכה מלמדנו שכדי להגיע להתעלות רוחנית אין צורך לבטל את כוחות הטבע הטמונים בנו כי אם לרומם אותם.

3. פרופסור נחמה לייבוויץ'. אמונת הלב

- א.** המסקנה של פרופסור נחמה לייבוויץ' היא שהנס אינו משנה את טבע האדם באופן אוטומטי. אנשים ממשיכים להיות קטנוניים גם בעיצומו של הנס. היא לומדת זאת מן התלונות של בני ישראל בעיצומה של קריעת ים סוף.
- ב.** במצוות ההגדה אנו מצווים לחנך את הדור הבא באמצעות חוויה משמעותית שבמרכזה עומד החינוך. ההתייחסות לכל אחד מארבעת הבנים בדרכי החינוך הנכונות לו, היא הדרך שתגרום להתבונן בעולם ובניסים שקרו לנו בדרך הנכונה ולשנות את התנהלותנו.

על התלמידים לענות על שתיים מן השאלות 4–6.

4. הראי"ה קוק. בני עבד לבני חורין

א. לדעת הרב קוק ההבדל בין חירות לעבדות הוא בדרך שבה אדם חי את חייו. אדם הנאמן למטרה שהוא מאמין בה, פועל בדרך זו וחיייו מקבלים משמעות, הוא בן חורין, ואילו אדם החי את חייו לאור מה שאחרים מאמינים שהוא טוב ויפה, ואינו נאמן לאני שלו, הוא עבד.

ב. התורה היא חלק מנאמנותנו לעצמנו ולא למה שהוכתב לנו על ידי כוח חיצוני. ה' גאלנו והוציא אותנו מעבדות לחירות מבחינה פיזית וגם מבחינה נפשית על ידי גילוי התורה והמצוות, שהיא המהות שלנו שאינה מוכתבת על ידי כוח זר אלא על פי דבר ה'.

5. הרב יהודה עמיטל. בני התחברות למחויבות

א. על התלמידים לציין שתיים מן המגמות האלה:

- ביטוי לחיפוש אחר עבודת ה' משמעותית ורלוונטית.

- תגובה נגד עדריות וחדגוניות.

- מחאה נגד יובש וחוסר רוחניות.

- ביקורת על ההתחרדות ואופייה הביצועיסטי.

ב. (1) נעשה ונשמע; כפיית הר כגיגית.

(2) המדרש מספר שבשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, התפעלו מלאכי מעלה ושאלו מי גילה רז זה לישראל. אך עם כל זה, קבלת תורה המבוססת אך ורק על קבלתה מרצון, ללא יסוד של כפייה, יש בה פגם. וכך כותב המהר"ל בספר "תפארת ישראל":

"אבל מה שכפה עליהם ההר, שלא יאמרו ישראל 'אנחנו קיבלנו התורה מעצמנו, ואם לא היינו רוצים לא היינו מקבלים התורה'. ודבר זה לא היה מעלת התורה... אין ראוי שתהיה קבלת התורה בבחירת ישראל, רק שהיה הקב"ה מחייב ומכריח אותם לקבל התורה, שאי אפשר זולת זה שלא יחזור העולם לתוהו ובוהו".

6. מהר"ל. לעסוק בדברי תורה: הרב סובייצ'יק. משמעות דברי התורה שנשכחים

א. מברכים לעסוק בדברי תורה, בין שהוא מכווין ההלכה או שאינו מכווין ההלכה, רק שיכווין ללמוד האמת אף על פי ששגג.

ב. במשל החביות הסדוקות, אף על פי שלא נשארו מים בחביות, המים שעברו דרכן ניקו אותן. כך אף על פי שהאדם שוכח את כל מה שהוא לומד, מכל מקום, כניסת דברי התורה דרך אוזן זו ויציאתם דרך האוזן האחרת, מועילה לנקות את מידותיו של האדם, את מוחו ואת מהלך מחשבתו.

חלק שלישי – תפילה

על התלמידים לענות על שתיים מן השאלות 7–9.

7. הראי"ה קוק. הנשמה תמיד מתפללת

- א. בני האדם "שרויים בצרה גדולה" מפני שהמציאות מוגבלת ותמיד יש פער בין השלמות שאנו מבקשים לבין המצב בפועל.
ב. (1) התפילה מחברת את האדם עם עולם שלם ואידיאלי ובכך מאפשרת לו לגשר בין העולם השלם שהוא מבקש לבין העולם במציאות, שהוא עולם חסר.
(2) תתקבל כל תשובה מנומקת.

8. רבי נחמן מברסלב. מעלת ההתבודדות: פרופסור אברהם יהושע השל. פליאה והתפעלות מן הבריאה

- א. (1) המעלה היא קרבת ה'. דרך השיח הישיר של האדם עם ה' כשהוא משתף בצרותיו ובקשייו בכנות, הוא מתקרב לה'.
(2) תתקבל כל תשובה הגיונית מנומקת המתייחסת לאפשרות לשלב את ההתבודדות בחיי האדם המאמין.
ב. כל התופעות הן תופעות שמייצגות שגרת חיי יום יום. התפילה גורמת לאדם להבין שתופעות יום יומיות הן ייחודיות ודורשות התבוננות והבעת תודה, וכך היא מעוררת את הפליאה וההבנה שחבויה בהן חוכמה ואהבה.

9. רבי שניאור זלמן מלאדי. מחשבות זרות בתפילה

- א. (1) "טעות העולם" היא המחשבה שאין תפילתם שווה דבר, ואילו התפללו כראוי ונכון לא היו נופלים להם מחשבות זרות.
(2) התפיסה הנכונה היא שכאשר הנפש האלוקית מתאמצת ומצליחה להתפלל - אז גם ה"קליפה" (מן החלק הבהמי) מתגברת כנגדה בניסיון לבלבלה ולהפילה במחשבות זרות.
ב. עצתו של רבי שניאור זלמן מלאדי היא שלא ישיב מאומה ושום טענה ומענה נגד המחשבה הזרה (כי המתאבק עם מנוול מתנוול גם כן). רק יעשה עצמו כלא יודע ולא שומע ההרהורים שנפלו לו ויסירם מדעתו ויוסיף אומץ בכוח כוונתו. כלומר, נכון לנסות ולהתעלם מן המחשבות הזרות. ואם מוטרד מאוד מן המחשבות הזרות – להתפלל שה' ירחם עליו ויציל אותו מהן.